

Briuselis, 2020 10 07
COM(2020) 620 final

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

**Lygybės sąjunga.
ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas**

{SWD(2020) 530 final}

Ką reiškia būti žmogumi, kai kiekvieną dieną visuomenė atstumia romus, o kitų neprisileidžia dėl jų odos spalvos ar religinių įsitikinimų?

Komisijos Pirmininkė U. von der Leyen, 2020 m. pranešimas apie Sąjungos padėtį

Europa privalo apsaugoti savo mažumas nuo rasizmo ir diskriminacijos. Priešiškumą romams turime pakeisti atvirumu ir pripažinimu, neapykantos kurstymą ir neapykantos nusikaltimus – tolerancija ir pagarba žmogaus orumui, patyčias – mokymu apie holokaustą. Visų pirma turime skatinti įvairovę kaip nuostabią dovaną, kuri daro Europą stiprią ir atsparią. Todėl Komisija ragina visas valstybes nares prisijungti prie išipareigojimo nutraukti rasizmą ir diskriminaciją, kurie akivaizdžiai daro poveikį mūsų didelėms etninėms romų mažumoms. Primygtinai raginame valstybes nares išipareigoti sukurti naują ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginį planą, kad būtų užtikrintas socialinis teisingumas ir didesnė lygybė tikrąja to žodžio prasme.

Pirmininkė U. von der Leyen, pirmininkės pavaduotojos V. Jourovos ir Komisijos narės H. Dalli pareiškimas prieš 2020 m. Romų holokausto aukų atminimo dieną

I. ĮVADAS

Sukurti lygybės Sąjungą – vienas svarbiausių Komisijos prioritetų. ES turi teisinių priemonių ir išsamią politiką tikrai lygybės Sąjungai sukurti. Vis dėlto, kaip pabrėžiama 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų plane¹, diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės išlieka. Tai ypač pasakytina apie romus², kurie daugeliu atvejų tebėra marginalizuoti. Daugelis iš apytikriai 10–12 mln. žemyne gyvenančių romų³ ir toliau kasdien susiduria su diskriminacija, priešiškumu⁴ ir socialine bei ekonomine atskirtimi.

2011 m. Komisija priėmė **ES romų integracijos nacionalinių strategijų planą iki 2020 m.**⁵ Juo visų pirma siekta panaikinti romų socialinę ir ekonominę atskirtį ES ir plėtros šalyse, suteikiant vienodas galimybes gauti išsilavinimą, įsidarbinti, naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir gauti būstą. Valstybės narės buvo paragintos sukurti romų integracijos nacionalines strategijas, įsteigti nacionalinius romų informacijos centrus⁶ ir nustatyti nacionalinius tikslus. Po dvejų metų Taryba priėmė rekomendaciją dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse, kurioje valstybėms narėms pateiktos gairės, kaip geriau įgyvendinti jų nacionalines strategijas⁷. Vakarų Balkanų regiono šalys jau savo noru suderino politiką su ES romų integracijos nacionalinių strategijų planu iki 2020 m.

¹ Lygybės sąjunga. 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas, [COM\(2020\) 565 final](#).

² Terminas „romai“ vartojamas kaip bendras terminas, apimantis įvairias skirtingas romų kilmės tautines grupes, tokias kaip romai, sintai, kalai, romanišeliai, bojašai (rudariai). Be to, jis apima tokias grupes kaip aškaliai, egiptiečiai, jenišai, domai, lomai, romai ir abdalai, taip pat klajoklių populiacijas, įskaitant etninius klajoklius arba asmenis, įvardytus administraciniu terminu *gens du voyage*, ir žmones, kurie vadina save čigonais, nepaneigiant ypatingų šių grupių požymių.

³ [Council of Europe 2012 estimates](#).

⁴ Priešiškumas romams (rasizmo prieš romus forma) yra istoriškai įsitvirtinęs struktūrinis reiškinys, pasireiškiantis instituciniu, socialiniu ir tarpasmeniniu lygmenimis. Jį lėmė daugumos požiūris į čigonais laikomus asmenis ir elgesys su jais. Šis reiškinys glaudžiai susijęs su egzotizavimo procesu, kuris grindžiamas tiek neigiamais, tiek teigiamais egzotizavimo stereotipais. Nors pasisakantieji už tai, kad būtina aktyviau kovoti su priešiškumu romams, dėl reiškinio sampratos sutaria, dėl paties termino diskutuojama. Europos Parlamentas (savo [2015](#), [2017](#), [2019](#) ir [2020](#) rezoliucijose), Komisija (savo 2015–2019 m. [metiniuose komunikatuose](#) ir 2018 m. [išvadose](#)), Taryba ([2013 m. rekomendacijoje](#) ir [2016 m. išvadose](#)) ir [Europos Taryba](#) pripažino, kad priešiškumas romams yra kliūtis įtraukčiai ir kad todėl svarbu su juo kovoti. Komisija vartoja [Kovos su priešiškumu romams aljanso](#) pasiūlytą rašybos variantą, kartu pripažindama, kad, atsižvelgiant į skirtingas nacionalines aplinkybes, gali būti vartojami skirtingi terminai.

⁵ [COM\(2011\) 173 final](#).

⁶ Nacionaliniai atstovai, paskirti sukurti romų integracijos nacionalinės strategijos kontaktinį centrą, įgaliotą derinti strategijos kūrimą ir įgyvendinimą nacionaliniu lygmeniu. Priėmus ES planą, jie buvo paskirti visose valstybėse narėse, išskyrus Malta, kurioje nėra romų bendruomenės.

⁷ 2013 m. gruodžio 9 d. Tarybos rekomendacija dėl romų veiksmingų integravimo priemonių valstybėse narėse ([OL C 378/1, 2013 12 24](#)).

Šios dvi priemonės buvo svarbios⁸ siekiant suteikti prioritetą romų įtraukties klausimui ES ir nacionalinėse darbotvarkėse ir sutelkti ES politikos, teises ir finansavimo priemones. Nepaisant to, bendra **pažanga romų integracijos srityje per pastaruosius 10 metų buvo nedidelė**, nors politikos srityse ir šalyse pastebima didelių skirtumų⁹. Didžiausia pažanga padaryta švietimo srityje, visų pirma mažinant mokyklos nebaigusių asmenų skaičių ir gerinant dalyvavimą ikimokyklinio ugdymo ir privalomą mokyklos lankymą. Tačiau padaugėjo romų tautybės mokinių segregacijos švietimo srityje atvejų¹⁰. Sumažėjo skurdo rizika ir, romų vertinimu, pagerėjo jų sveikatos būklė, tačiau sveikatos draudimo paslaugos jiems vis dar teikiamos prastai. Galimybių įsidarbinti nepadaugėjo, o nedirbančių ir nesimokančių romų tautybės jaunuolių dalis netgi padidėjo. Padėtis aprūpinant būstu tebėra sudėtinga, visų pirma dėl netinkamo ir segreguoto būsto. Esama duomenų, kad romų diskriminacija šiek tiek sumažėjo ir kad plačioji visuomenė romus priima labiau. Tačiau didelį susirūpinimą tebekelia priešiško romams apraiškos, neapykantos nusikaltimai, prekyba romais, ypač moterimis ir vaikais¹¹.

Sukūrus ES romų integracijos nacionalinių strategijų planą, galima imtis aktyvesnių veiksmų šiai vis dar aktualiai problemai spręsti. Tai ypač svarbu dėl to, jog per COVID-19 pandemiją paaiškėjo, kad **atstumtos ir marginalizuotos romų bendruomenės patiria labai didelį neigiamą poveikį sveikatai, taip pat socialinį ir ekonominį poveikį**.

Siekiant didesnės ir spartesnės pažangos, šiuo komunikatu nustatomas naujas ES romų integracijos strateginis planas, kuriuo skatinama veiksminga romų **lygybė**, socialinė ir ekonominė **įtrauktis**, taip pat prasmingas **dalyvavimas**. Būtent valstybės narės gali paskatinti tikrus pokyčius romų atžvilgiu, o ES gali padėti joms suformuoti veiksmingą požiūrį ir aprūpinti jas tinkamomis priemonėmis, tačiau būtinas tvirtesnis valstybių narių politinis įsipareigojimas. Šiame strateginiame plane remiamasi ankstesnio plano vertinimo išvadomis, išsamiomis konsultacijomis¹², nacionalinių strategijų įgyvendinimo metiniais vertinimais¹³ ir buvusių priemonių riboto veiksmingumo priežasčių analize¹⁴. Juo reaguojama į Europos Parlamento, Tarybos ir pilietinės visuomenės raginimus stiprinti ES iniciatyvą po 2020 m.¹⁵ Jame pripažįstama, kad ne visi romai yra socialiai atskirti, tačiau jie visi gali susidurti su diskriminacija ir galių atėmimu. Būtina vadovautis tarpsektoriniu požiūriu, atsižvelgiant į etninės kilmės ir kitų tapatybės aspektų derinimą ir būdus, kaip tokios sąsajos prisideda prie unikalios diskriminacijos patirties¹⁶.

⁸ Kaip matyti iš plano vertinimo: [COM\(2018\) 785 final](#), [SWD\(2018\) 480 final](#).

⁹ Ataskaita dėl patirties, įgytos atlikus ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano laikotarpio vidurio peržiūrą, [COM\(2018\) 785 final](#).

¹⁰ Remdamasi 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva [2000/43/EB](#), įgyvendinančia vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (Rasinės lygybės direktyva), Komisija prieš tris šalis (CZ, HU ir SK) pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūras dėl romų vaikų segregacijos mokyklose.

¹¹ Ataskaita dėl patirties, įgytos atlikus ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano laikotarpio vidurio peržiūrą, [COM\(2018\) 785 final](#).

¹² Žr. pridedamo SWD(2020) 530 *final* 1 priedą.

¹³ [COM\(2019\) 406](#), [SWD\(2019\) 320](#), [visos metinės ataskaitos](#).

¹⁴ [A meta-evaluation of interventions for Roma inclusion](#).

¹⁵ Žr. [Europos Parlamento 2020, 2019 m. rezoliucijas](#), [Tarybos išvadas](#), [pilietinei visuomenei skirtą praktinį seminarą](#).

¹⁶ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 10 straipsnyje teigiama, kad „nustatydama ir įgyvendindama savo politikos kryptis ir veiksmus Sąjunga siekia kovoti su bet kokia diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos“. Europos lyčių lygybės institutas sąryšingumą apibrėžia kaip „analitinę priemonę, pasitelkiamą tiriant ir aiškinant, kaip biologinė ir socialinė lytis sąveikauja su kitomis asmeninėmis savybėmis ir (arba) tapatybėmis ir kaip šie ryšiai paveikia asmeninę diskriminacijos patirtį“. Ši apibrėžtis taip pat taikoma bet kokiai diskriminacijos formai.

Šiuo ES romų integracijos strateginiu planu taip pat prisidedama prie keleto kitų iniciatyvų. Juo tiesiogiai padedama įgyvendinti ES kovos su rasizmu veiksmų planą, Europos socialinių teisių ramstį¹⁷, Darbotvarkę iki 2030 m. ir darnaus vystymosi tikslus¹⁸.

Norint užtikrinti teisingumą ir įtrauktį, raginama aktyviau naudoti ir geriau nukreipti išteklius, taip pat skatinti romų bendruomenių, visų valdžios lygmenų, sektorių ir suinteresuotųjų subjektų (nacionalinių vyriausybių, ES institucijų, tarptautinių organizacijų, pilietinės visuomenės ir pramonės bei akademinės bendruomenės) **dalyvavimą ir partnerystę**. Itin svarbu glaudžiai bendradarbiauti Europos ir nacionaliniu lygmenimis. ES lygmeniu šiame strateginiame plane nustatyti plataus užmojo tikslai ir uždaviniai. Nacionaliniu lygmeniu vyriausybės turėtų parengti tvirtus nacionalinius romų integracijos strateginius planus, kad prisiimtų ilgalaikius įsipareigojimus ir bendradarbiautų su ES institucijomis romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo klausimais. Kaip siūloma ir 2016 m. Tarybos išvadose¹⁹, Komisija priima **pasiūlymą peržiūrėti ir pakeisti 2013 m. Tarybos rekomendaciją**.

II. BENDRIEJI ROMŲ LYGYBĖS, ĮTRAUKTIES IR DALYVAVIMO TIKSLAI

Iš dabartinio plano vertinimo ir išvadų, kurias juo remdamiesi padarė Europos Parlamentas, Taryba ir keletas Europos ir nacionalinių pilietinės visuomenės organizacijų²⁰, **matyti, kad reikia atnaujinti ir stiprinti įsipareigojimą siekti romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo** Europos ir nacionaliniu lygmenimis. Tvirtesnis įsipareigojimas yra būtinas siekiant kovoti su nuolatine diskriminacija, įskaitant priešišumą romams, ir didinti romų įtrauktį švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros ir aprūpinimo būstu srityse²¹. Romai turėtų dalyvauti visais etapais – pradedant priemonių kūrimu ir baigiant jų įgyvendinimu. Be to, veiksmais turėtų būti pripažįstama konkrečių romų grupių įvairovė ir poreikiai.

Todėl Komisija nustatė **septynis ES lygmens tikslus** laikotarpiui iki 2030 m. Trys iš jų yra horizontalieji tikslai lygybės, įtraukties ir dalyvavimo srityse. Kiti keturi yra sektorių tikslai švietimo, užimtumo, aprūpinimo būstu ir sveikatos priežiūros srityse. Kad šie tikslai būtų veiksmingai įgyvendinti, juos reikia paremti užtikrinant gebėjimą įvertinti pažangą. Dėl šios

¹⁷ 1 principas (kokybiškas ir įtraukus švietimas), 3 principas (lygios galimybės) ir 20 principas (galimybė naudotis esminėmis paslaugomis) yra itin svarbūs romams ir jais remiantis ES lėšos naudojamos tikslinėms ir bendrosioms priemonėms.

¹⁸ Darbotvarkėje nustatytas platus užmojis nieko nepalikti nuošalyje suteikia daug galimybių pagerinti romų padėtį Europoje. Spręsdama romų padėties klausimą, ES gali labiau priartėti prie darnaus vystymosi tikslų (DVT) įgyvendinimo. Ypač svarbūs atspirties taškai yra 1–2 DVT (skurdo ir bado mažinimas), 3–4 DVT (sveikatos bei gerovės ir kokybiško švietimo visiems rėmimas), 6–7 DVT (galimybė gauti švaraus vandens ir naudotis sanitarijos paslaugomis, taip pat įperkama ir švari energija), 10–11 DVT (nelygybės mažinimas šalyse ir tarp jų, įtraukūs ir tvarūs miestai ir bendruomenės) ir 16 DVT (įtrauki visuomenė, visiems užtikrinama teisė kreiptis į teismą ir veiksmingos, atskaitingos ir įtraukios institucijos).

¹⁹ 2016 m. Tarybos išvadose Komisija paraginta pasiūlyti iniciatyvą po 2020 m. ir į ją įtraukti pasiūlymą peržiūrėti 2013 m. Tarybos rekomendaciją dėl [romų integracijos proceso paspartinimo](#).

²⁰ 2020 m. rugsėjo 17 d. Europos Parlamento rezoliucija „Romų integracijos nacionalinių strategijų įgyvendinimas: kova su neigiamu požiūriu į romų kilmės asmenis Europoje“ ([P9_TA\(2020\)0229](#)); 2019 m. vasario 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl poreikio sustiprinti Europos strateginę programą dėl romų integracijos nacionalinių strategijų po 2020 m. ir aktyviau kovoti su priešišku romams ([P8_TA\(2019\)0075](#)); 2019 m. spalio 24 d. EPSCO tarybos išvada dėl gerovės ekonomikos ([13432/19](#)), kuria Komisija raginama *atnaujinti* įsipareigojimą dėl romų įtraukties. Be to, 2019 m. kovo 4–5 d. Bukarešte vykusioje aukšto lygio konferencijoje dėl ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano dalyviai paragino Komisiją pasiūlyti naują plataus užmojo ES planą po 2020 m., o valstybės narės ir plėtos šalis – sustiprinti savo įsipareigojimus dėl romų integracijos. Pirmininkaujancios valstybės narės informacija ([7003/19](#), 2019 3 14).

²¹ Dėl būtinybės ES plane po 2020 m. daugiau dėmesio skirti kovai su priešišku romams ir diskriminacija žr. [ekspertų rekomendacijas](#), parengtas po konferencijos „Kaip spręsti priešišku romams klausimą ES romų integracijos plane po 2020 m.“ (Viena, 2018 11 27).

priežasties Komisija pirmą kartą siūlo kiekybinius ES **pagrindinius uždavinius**, skirtus stebėti, kaip siekiama šių tikslų. Tam, kad būtų įgyvendinti tokie uždaviniai, iki 2030 m. reikia pasiekti bent būtiną pažangą, vis dėlto **ilgalaikis tikslas tebėra užtikrinti veiksmingą lygybę ir panaikinti atotrūkį tarp romų ir visos visuomenės**. Šie uždaviniai yra romų bendruomenių tyrimų apklausos būdu rezultatas ir juos lemia išsamios konsultacijos, kuriose dalyvauja ES pagrindinių teisių agentūra (FRA), valstybės narės, taip pat romai ir romų interesus ginanti pilietinė visuomenė²². Toliau pateiktose lentelėse nurodyti septyni tikslai, ES lygmens uždaviniai, siektina pažanga ir dabartinė padėtis²³.

UŽTIKRINTI VEIKSMINGĄ LYGYBĘ, ĮTRAUKTĮ IR DALYVAVIMĄ HORIZONTALIEJI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI IKI 2030 M.

Raudona spalva: ES lygmens uždavinys dėl mažiausios būtinos pažangos, kurį reikia įgyvendinti iki 2030 m.

Žalia spalva: mažiausia būtina pažanga romų integracijos srityje, kurią reikia užtikrinti iki 2030 m.

Mėlyna spalva: naujausi turimi duomenys, pagal kuriuos bus vertinama pažanga

1. Kovoti su priešišku romams ir diskriminacija ir užkirsti tam kelią

Bent perpus sumažinti diskriminaciją patiriančių romų dalį

- užtikrinti, kad iki 2030 m. diskriminaciją patirtų mažiau kaip 13 proc. romų
- *diskriminaciją patyrę romai: 26 proc. (per pastaruosius 12 mėnesių),*

Bent trečdaliu sumažinti plačiosios visuomenės atstovų, kurie jaučiasi nejaukiai dėl to, kad jų kaimynai yra romai, dalį

- užtikrinti, kad iki 2030 m. mažiau kaip 30 proc. plačiosios visuomenės atstovų jaustųsi nejaukiai dėl to, kad jų kaimynai yra romai

2. Sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį, siekiant panaikinti socialinį ir ekonominį atotrūkį

Bent perpus sumažinti su romų ir plačiosios visuomenės skurdo skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų išvengtų skurdo
- *skurdo rizikos lygis: romai – 80 proc.; plačioji visuomenė – 16,8 proc. (63,2 procentinio punkto*

Bent perpus sumažinti su romų vaikų ir kitų vaikų skurdo skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų vaikų išvengtų skurdo
- *romų vaikai – 85 proc.; vaikai apskritai – 19,6 proc. (65,4 procentinio punkto skirtumas)*

3. Skatinti dalyvavimą suteikiant daugiau galių, stiprinant bendradarbiavimą ir įtrauktį

Įgalinti ir įtraukti bent 90 NVO į ES mastu vykdomą koordinuojamą romų pilietinės visuomenės stebėseną

- *įgyvendinant romų pilietinės stebėsenos projektą*

Užtikrinti romų NVO visateisį dalyvavimą nacionalinių stebėsenos komitetų veikloje, vykdam visas programas, kuriomis siekiama patenkinti

Užtikrinti, kad dukart daugiau romų praneštų apie patiriamą diskriminaciją

- užtikrinti, kad iki 2030 m. bent 30 proc. romų praneštų apie patirtą diskriminaciją
- *romų, pranešusių apie paskutinį diskriminacijos atvejį (bet kurioje srityje) per pastaruosius 5 metus, dalis – 16 proc.*

Skatinti romų dalyvavimą politiniame gyvenime vietos, regionų, nacionaliniu ir ES lygmenimis

- *(valstybėse narėse, kuriose gyvena daug romų)*
- užtikrinti, kad jie užsiregistruotų kaip rinkėjai, balsuotų, keltų savo kandidatūrą

²² Žr. pridedamą SWD(2020) 530 final.

²³ Dėl išsamesnės informacijos apie rodiklių žymas ir duomenų šaltinius žr. 2 priedą ir ataskaitą dėl [ES iniciatyvos dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo po 2020 m. stebėsenos plano](#), kurią parengė darbo grupė su romais susijusių rodiklių ir ataskaitų teikimo klausimais (koordinuojama ES pagrindinių teisių agentūros, dalyvaujant nacionaliniams romų informacijos centrums, nacionalinėms statistikos tarnyboms ir Komisijai).

SEKTORIŲ TIKSLAI

4. Suteikti daugiau veiksmingų vienodų galimybių įgyti kokybišką įtraukų bendrąjį

Bent perpus sumažinti dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. bent 70 proc. romų vaikų dalyvautų priešmokyklinio ugdymo programose
- dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo ir priežiūros programose (vyresni kaip 3 m. vaikai) romai – 42 proc.;

Bent trečdaliu

sumažinti įgyto vidurinio išsilavinimo skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų jaunuolių įgytų bent vidurinį išsilavinimą
- įgytas vidurinis arba aukštesnis išsilavinimas: romai – 28 proc.; plačioji visuomenė – 83,5 proc. (55,5

Siekis panaikinti segregaciją bent perpus sumažinant romų vaikų, lankančių atskiras pradžines mokyklas, dalį (valstybėse narėse, kuriose gyvena daug romų)

- užtikrinti, kad iki 2030 m. mažiau nei kas penktas romų vaikas lankytų mokyklą, kurioje dauguma vaikų arba visi vaikai yra romai
- romų vaikai, lankantys mokyklas, kuriose dauguma vaikų arba visi vaikai yra romai – 44 proc.

5. Veiksmingiau užtikrinti vienodas galimybes gauti kokybišką ir tvarų darbą

Bent perpus sumažinti užimtumo skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. bent 60 proc. romų turėtų apmokamą darbą
- apmokamas darbas: romai – 43 proc.;

Bent perpus sumažinti romų lyčių užimtumo lygio skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. bent 45 proc. romų tautybės moterų turėtų apmokamą darbą
- lyčių užimtumo skirtumas: romai: 27 procentiniai punktai (moterys – 29 proc., vyrai – 56 proc.); plačiosios visuomenės skirtumas: 11,7

Bent perpus sumažinti NEET lygio skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. nesimokytų ir nedirbtų mažiau nei kas trečias romų jaunuolis
- NEET dalis (16–24 m.): romai – 62 proc.; plačioji visuomenė – 10,1 proc. (51,9 procentinio punkto

6. Gerinti romų sveikatą ir suteikti jiems daugiau veiksmingų vienodų galimybių naudotis

Bent perpus sumažinti tikėtiną gyvenimo trukmės skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. romų tautybės moterys ir vyrai gyventų 5 metais ilgiau
- tikėtiną gyvenimo trukmės nuo gimimo skirtumas (plačioji visuomenė ir romai): romų tautybės moterys –

7. Suteikti daugiau veiksmingų vienodų galimybių gauti tinkamą atskirą būstą ir naudotis

Bent trečdaliu sumažinti prastų būsto sąlygų skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų išvengtų prastų būsto sąlygų
- prastos būsto sąlygos: romai – 61 proc.; plačioji visuomenė – 17,9 proc. (43,1 procentinio punkto

Bent perpus sumažinti perpildyto būsto skirtumą

- užtikrinti, kad iki 2030 m. dauguma romų nebegyventų perpildytuose namų ūkiuose
- perpildytas būstas: romai – 78 proc.; plačioji visuomenė – 17,1 proc. (60,9 procentinio punkto

Užtikrinti, kad bent 95 proc. romų galėtų naudotis vandentiekio vandeniu
galimybė būste naudotis vandentiekio vandeniu: romai – 70 proc., plačioji

Kiti rodikliai nagrinėjami²⁴.

²⁴ Kitus rodiklius nagrinėja FRA koordinuojama darbo grupė su romais susijusių rodiklių ir ataskaitų teikimo klausimais. Šie rodikliai apima, pavyzdžiui, materialinį ir socialinį nepriteklį, galimybę naudotis sveikatos priežiūros ir socialinėmis paslaugomis, segregaciją būsto srityje.

III. ATNAUJINTI IR SUSTIPRINTI NACIONALINIAI LYGYBĖS, ĮTRAUKTIES IR DALYVAVIMO UŽTIKRINIMO VEIKSMAI

Norint pasiekti šio strateginio plano tikslus, reikia imtis veiksmų tiek ES, tiek nacionaliniu lygmeniu. Tik remiantis šiuo papildomu požiūriu galima paskatinti realius pokyčius. Valstybėms narėms tenka pagrindinė atsakomybė srityse, kuriose taikomas šis planas, – reikia taikyti struktūrinį požiūrį. Nors romų padėtis įvairiose šalyse skiriasi, reikia stiprinti įsipareigojimą ir atskaitomybę nacionaliniu lygmeniu, kad romų kasdienis gyvenimas iš tikrųjų pasikeistų. Tai apima pilietinės visuomenės ir visų susijusių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą rengiant romų integracijos nacionalinius strateginius planus.

Nacionalinių veiksmų įgyvendinimas pasitelkiant romų integracijos nacionalinius strateginius planus

Valstybės narės raginamos kurti, priimti ir įgyvendinti romų integracijos nacionalinius strateginius planus, įskaitant:

- bendruosius aspektus;
- būtinuosius įsipareigojimus, kurie turėtų būti taikomi visiems;
- galimus papildomus įsipareigojimus, atsižvelgiant į nacionalines aplinkybes;
- valstybių narių, kuriose gyvena daug romų, platesnio užmojo įsipareigojimus.

Toliau pateikiami pasiūlymai dėl šių elementų. Jei įmanoma, turėtų būti nustatyti konkretūs nacionaliniai uždaviniai. Komisija padės įgyvendinti šį procesą teikdama visas būtinas gaires. Ji taip pat remia

nacionalines priemones, be kita ko, užtikrins teisės aktų dėl lygybės vykdymą, įtrauks romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo klausimą į ES politikos iniciatyvas, telks ES lėšas romams ir kovos su priešišku romams.

Valstybės narės raginamos iki 2021 m. rugsėjo mėn. užbaigti šių nacionalinių planų kūrimą ir pasidalyti jais su Komisija.

Kartu su šiuo komunikatu Komisija priima pasiūlymą dėl **Tarybos rekomendacijos** dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo, kuriame pateikiamas konkrečių priemonių, kurių valstybės narės turi imtis siekdamos ES tikslų, sąrašas. Todėl šie dokumentai priemonės papildo vienas kitą. Siūlomoje rekomendacijoje taip pat kalbama apie suinteresuotųjų subjektų, įskaitant nacionalinius romų informacijos centrus, lygybės įstaigas, pilietinę visuomenę ir regionų bei vietos subjektus, pajėgumų stiprinimą ir partnerystę. Be to, joje pateikiamos gairės, kaip užtikrinti geresnį ES ir nacionalinių lėšų panaudojimą, taip pat veiksmingą nacionalinę romų integracijos nacionalinių strateginių planų stebėseną, ataskaitų teikimą ir vertinimą.

III.1. Gairės dėl nacionalinių veiksmų laikantis bendro, bet diferencijuoto požiūrio

Siekdama padėti valstybėms narėms kurti prasmingus ir veiksmingus romų integracijos nacionalinius strateginius planus, Komisija siūlo visuose planuose numatyti keletą bendrųjų aspektų, taip pat būtinuosius įsipareigojimus. Be to, kadangi romų dalis ir jų nacionalinės aplinkybės įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi, Komisija siūlo papildomus ir tikslingesnius įsipareigojimus. Taip pripažįstama įvairi padėtis valstybėse narėse ir sudaromos sąlygos taikyti bendrą, bet diferencijuotą požiūrį.

Pirma, Komisija siūlo, kad visuose romų integracijos nacionaliniuose strateginiuose planuose būtų šie bendrieji elementai:

- ✓ *Didesnis dėmesys lygybei, kad būtų papildytas įtrauktimi grindžiamas požiūris.* Siekiant romų įtraukties, labai svarbu vadovaujantis integruotu požiūriu spręsti problemas keturiose politikos srityse (švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros ir būsto), tačiau taip pat būtina skirti aiškų dėmesį lygybei. Visų pirma, kova su diskriminacija ir priešišku romams turėtų būti svarbus kiekvienos politikos srities tikslas ir kompleksinis prioritetas, kuriuo papildomas įtrauktimi grindžiamas požiūris. Šiuo bendru dėmesiu turėtų būti užtikrinama, kad romai galėtų veiksmingai pasinaudoti teise kreiptis į teismą ekonominiais ir socialiniais klausimais ir teise į lygias galimybes.
- ✓ *Dalyvavimo skatinimas suteikiant daugiau galių, stiprinant bendradarbiavimą ir pasitikėjimą.* Visais politikos formavimo etapais turi būti užtikrintas prasmingas romų dalyvavimas. Romų politinis, ekonominis ir kultūrinis dalyvavimas turėtų būti skatinamas suteikiant jiems galimybę jaustis visateisiais visuomenės nariais. Būtina užtikrinti romų, pilietinės visuomenės ir viešųjų institucijų įgalėjimą ir pajėgumų stiprinimą, šiuo tikslu stiprinant suinteresuotųjų subjektų ir romų bei kitų bendruomenių bendradarbiavimą ir pasitikėjimą.
- ✓ *Romų bendruomenės narių įvairovės atspindėjimas.* Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad jų strateginiai planai apimtų visus jų teritorijoje gyvenančius romus ir, taikant tarpsektorinį požiūrį, atspindėtų įvairių grupių poreikius. Jos turėtų atsižvelgti į tai, kaip skirtingi tapatybės aspektai gali persipinti ir dar labiau padidinti diskriminaciją. Jos turėtų nustatyti kiekybinius ir (arba) kokybinius uždavinius, kad būtų atsižvelgta į įvairovę, susijusią su amžiumi, lytimi, seksualine orientacija, judumu ir kitomis asmeninėmis savybėmis.
- ✓ *Integravimo ir aiškaus, bet ne išskirtinio atitinkamų priemonių taikymo romams derinimas*²⁵. Romų integracijos nacionaliniuose strateginiuose planuose turėtų būti derinamas integravimas ir aiškus, bet ne išskirtinis taikymas, užtikrinant, kad bendrosios paslaugos būtų įtraukios, ir teikiant papildomą tikslinę paramą, kad romams būtų suteiktos veiksmingos vienodos galimybės naudotis teisėmis ir paslaugomis. Tai turėtų apimti planavimo priemones, kuriomis remiantis nacionalinės ir ES lėšos būtų naudojamos romams skirtiems veiksams ir įtraukioms bendrosioms reformoms.
- ✓ *Tikslų nustatymo, duomenų rinkimo, stebėsenos ir ataskaitų teikimo tobulinimas.* Veikla siekiant ES lygmens pagrindinių uždavinių ir atitinkamų kiekybinių ir (arba) kokybinių nacionalinių uždavinių gali paskatinti tikrą pažangą užtikrinant romų lygybę, įtrauktį ir dalyvavimą. Duomenys turėtų būti renkami nuolat, kad būtų atsižvelgiama į ataskaitų teikimą ir stebėseną, didinamas skaidrumas ir atskaitomybė, skatinamas politikos perdavimas ir mokymasis²⁶.

²⁵ Žr. [bendruosius pagrindinius principus](#). 2 principas (aiškus, bet ne išskirtinis taikymas) „*reiškia dėmesį romams kaip tikslinei grupei, bet neignoruoja kitų žmonių, kurių socialinės ir ekonominės aplinkybės panašios*“. 4 principas (kuriuo siekiama integruoti) reiškia tikslą „*integruoti romus į visuomenę (bendrujų švietimo įstaigų, bendrujų darbo vietų ir bendrojo būsto srityse). Jei vis dar esama iš dalies arba visiškai atskirto švietimo arba būsto, romų įtraukties politika turi būti siekiama šį palikimą panaikinti. Reikia užtikrinti, kad nebūtų kuriamos dirbtinės ir atskiros romų darbo rinkos*“.

²⁶ Žmogaus teisėmis grindžiamo požiūrio į duomenų rinkimą atveju nacionalinės valdžios institucijos raginamos atkreipti dėmesį į [Europos vadovą dėl duomenų apie lygybę \(2016 m. peržiūra\)](#), [Duomenų apie lygybę rinkimo ir naudojimo gerinimo gaires \(2018 m.\)](#) ir ataskaitą [Duomenų apie etninę kilmę rinkimas \(2017 m.\)](#). Valstybės narės raginamos skirti šiam duomenų rinkimui reikalingus išteklius ir pasinaudoti FRA parama, kad atitinkamai sustiprintų savo pajėgumus.

Antra, užtikrindama bendrųjų charakteristikų taikymą, remdamasi patirtimi, įgyta įgyvendinant dabartinį planą, ir atsižvelgdama į pastarųjų dvejų metų plataus masto konsultacijas²⁷, Komisija ragina visas valstybes nares **į savo romų integracijos nacionalinius strateginius planus įtraukti bent toliau išvardytus įsipareigojimus.**

Nacionaliniame strateginiame plane turėtų būti nustatyta:

- a) nacionaliniai bazinio lygio scenarijai ir uždaviniai siekiant ES tikslų ir uždavinių, grindžiamų išsamiu poreikių įvertinimu;
- b) su konkrečiomis grupėmis (romų vaikais, moterimis, jaunimu, vyresnio amžiaus romais arba neįgaliaisiais, judžiais ES piliečiais, ne ES piliečiais, romais be pilietybės) susiję uždaviniai ir priemonės, kad būtų atspindėta romų bendruomenės narių įvairovė, įskaitant priemones, kuriomis atsižvelgiama į lyčių aspektą, vaiko interesus ir (arba) amžių;
- c) kovos su priešišku romams ir diskriminacija priemonės (pavyzdžiui, rengiant nacionalinius kovos su rasizmu veiksmų planus);
- d) priemonės, skirtos marginalizuotų romų socialinei ir ekonominei įtraukčiai užtikrinti, visų pirma švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros ir būsto srityse;
- e) tikslinių ir bendrųjų priemonių derinys, atsižvelgiant į konkrečius vietos uždavinius ir aiškiai šalinant kliūtis, dėl kurių romams neužtikrinamos vienodos galimybės remtis bendrąja politika²⁸;
- f) įgyvendinimui ir stebėsenai skirtas biudžetas²⁹, kuriam visapusiškai panaudojamos socialinės inovacijos ir privatus kapitalas;
- g) pažangos, padarytos įgyvendinant nustatytus uždavinius, ataskaitų teikimo, stebėsenos ir vertinimo mechanizmai;
- h) su politika susijusių konsultacijų ir bendradarbiavimo su romais ir romų interesus ginančia pilietine visuomene, sektorių ministerijomis, lygybės įstaigomis, kitomis nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis ir kitais suinteresuotaisiais subjektais sistema, taip pat
- i) pajėgumų stiprinimas, siekiant skatinti aktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą visais politikos formavimo etapais ir užtikrinti jos dalyvavimą nacionalinių ir ES platformų procesuose³⁰.

Nacionaliniai romų informacijos centrai (NRIC) turėtų:

- a) gauti įgaliojimus, pakankamai išteklių ir darbuotojų, kad būtų užtikrintas nuolatinis koordinavimas ir stebėseną, taip pat
- b) reguliariai teikti pažangos ataskaitą ir dalyvauti Komisijos valdomo NRIC tinklo pagrindinėje veikloje³¹.

Trečia, be šių bendrųjų charakteristikų ir būtinųjų įsipareigojimų gali būti svarbu dėti papildomas pastangas nacionaliniu lygmeniu, **atsižvelgiant į konkrečias nacionalines**

²⁷ Žr. pridedamą SWD(2020) 530 final.

²⁸ [Bendrieji pagrindiniai romų įtraukties principai](#) yra sėkmingo romų įtraukčiai remti skirtų veiksmų rengimo ir įgyvendinimo pagrindas. 2 ir 4 principai susiję su tikslinių ir bendrųjų priemonių derinimu.

²⁹ Valstybės narės, į savo programas įtraukiančios ESF+ konkretų tikslą skatinti socialinę ir ekonominę marginalizuotų bendruomenių, pavyzdžiui, romų, integraciją, turi įvykdyti visus [Komisijos pasiūlymo dėl 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamento](#) IV priedo reikalavimus dėl teminės reikiamos sąlygos, taikomos romų integracijos nacionaliniams strateginiams planams. Romų lygybei ir įtraukčiai gali būti naudojamos kelios kitos ES finansavimo priemonės, pavyzdžiui, sanglaudos politikos fondai.

³⁰ Šios platformos suburia vyriausybės ir pilietinės visuomenės suinteresuotuosius subjektus. Taip siekiama skatinti bendradarbiavimą ir keitimąsi patirtimi, susijusia su sėkminga romų įtrauktimi.

³¹ Jau 2011–2020 m. laikotarpiu buvo sukurtas nacionalinių romų informacijos centrų tinklas, leidžiantis valstybėms narėms keistis informacija ir patirtimi Europos lygmeniu.

aplinkybes. Romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo uždaviniai skiriasi atsižvelgiant į romų bendruomenės dydį ir romų dalį, palyginti su visais gyventojais, taip pat į platesnes ekonomines aplinkybes ir atskirties bei diskriminacijos palikimą. Jie taip pat skiriasi atsižvelgiant į tai, kur ir kaip gyvena romai (kaimo, miesto, judriose, atskirtose vietovėse), ir nuo konkrečių aspektų, tokių kaip tarptautinis judumas, migracija ar su civilinės būklės dokumentais susiję klausimai. Šie įvairūs uždaviniai gali atsispindėti romų integracijos nacionaliniuose strateginiuose planuose, kuriuose nustatyti skirtingi tikslai, investicijų lygis ir politikos sprendimų rūšys. Atsižvelgdama į nacionalines aplinkybes (pavyzdžiui, duomenų rinkimo galimybes, tikslinio ar bendrojo ES finansavimo panaudojimą, santykinį romų bendruomenės dydį ir jos konkrečius poreikius), Komisija ragina **valstybes nares priiimti toliau išvardytus papildomus įsipareigojimus.**

Nacionaliniame strateginiame plane taip pat turėtų būti nustatyta:

- a) visų septynių ES tikslų nacionaliniai kiekybiniai bei kokybiniai uždaviniai ir susiję uždaviniai (atsižvelgiant į duomenų prieinamumą);
- b) kaip bus romų reikmėms panaudojamos ES ir nacionalinės lėšos ir finansinės priemonės, taip pat
- c) kaip institucinėmis ar administracinėmis reformomis bus prisidedama prie lygybės ir įtraukties.

Nacionaliniai romų informacijos centrai (NRIC) taip pat turėtų atlikti nacionalinio strateginio plano laikotarpio vidurio vertinimą ir peržiūrą.

Ketvirta, kai romai sudaro didelę gyventojų dalį (t. y. gerokai daugiau nei 1 proc.)³², jų lygybės ir įtraukties skatinimas yra svarbus ne tik pagrindinių teisių atžvilgiu, bet ir ekonomiškai. Šalyse, kuriose gyvena daugiau romų, ši grupė sudaro vis didesnę mokyklinio amžiaus gyventojų ir būsimos darbo jėgos dalį. Pažanga romų socialinės ir ekonominės įtraukties srityje gali padėti sumažinti darbo jėgos ir įgūdžių trūkumą vykstant nepalankiems demografiniams pokyčiams, taip pat padėti sumažinti socialines išlaidas. Investicijos į geresnį švietimą ir anksčiau atskirtos darbo jėgos įgūdžių tobulinimą gali turėti teigiamos įtakos našumo didinimui. Užtikrinus, kad romai galėtų išnaudoti savo potencialą prisidėti prie ekonomikos ir visuomenės apskritai, bus pasiekti geresni socialiniai ir ekonominiai rezultatai visiems.

Todėl reikia intensyvesnių įsipareigojimų ir ES paramos, visų pirma ES lėšų panaudojimo tiksliniams veiksams ir įtraukioms bendrosioms reformoms įgyvendinti. Šiuo atžvilgiu valstybės narės, kuriose gyvena daug romų, raginamos visapusiškai pasinaudoti siūlomu ESF+ konkrečiu tikslu skatinti marginalizuotų bendruomenių, pavyzdžiui, romų, socialinę ir ekonominę integraciją. Jos taip pat raginamos dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti, kad turimas finansavimas veiksmingai pasiektų romus. Todėl taip pat reikia rinkti duomenis, suskirstytus pagal etninę kilmę ir lytį, kad būtų galima remti politikos formavimą, stebėseną ir peržiūrą.

Todėl be būtinųjų ir nacionalinių aplinkybių nulemtų įsipareigojimų Komisija ragina **valstybes nares, kuriose gyvena daug romų, į savo romų integracijos nacionalinį strateginį planą įtraukti toliau išvardytus platesnio užmojo įsipareigojimus.**

Nacionaliniame strateginiame plane taip pat turėtų būti:

- a) pateiktas priešiško romams ir diskriminacijos, segregacijos švietimo ir būsto srityse, taip pat prieš romus nukreiptų išankstinių nuostatų ir stereotipų (taip pat ir internetu) prevencijos ir kovos su jais planas arba priemonių rinkinys;

³² Keturiose ES šalyse gyvena daug romų (Bulgarijoje – 9,94 proc., Rumunijoje – 9,02 proc., Slovakijoje – 8,63 proc., Vengrijoje – 7,49 proc.). Čekijoje gyvena mažiau romų (1,90 proc.), kaip ir Graikijoje (1,63 proc.) bei Ispanijoje (1,55 proc.). Žr. [Council of Europe 2012 estimates](#).

- b) skatinama romų lygybė ir įtrauktis regionų ir vietos lygmenimis, taip pat
- c) nustatyta, kaip bus investuojamos ES ir nacionalinės lėšos ir finansinės priemonės įtraukiajai bendrajai politikos reformai ir tiksliniams veiksams įgyvendinti.

Turėtų būti sustiprintas NRIC vaidmuo, kad jie galėtų:

- a) pasikliauti įsipareigojusiais darbuotojais ir instituciniais įgaliojimais, kuriais užtikrinama politinis svoris, veiksmingas tarpsektorinis koordinavimas ir romų lygybės bei įtraukties aspekto integravimas regionų ir vietos lygmenimis;
- b) dalyvauti (ES fondų valdymo institucijų kvietimu) koordinuojant tarpvyriausybines diskusijas dėl ES lėšų paskirstymo romams ir sistemingai stebint jų naudojimą (pavyzdžiui, per stebėsenos komitetus, poveikio romų įtraukčiai patikrinimus);
- c) užtikrinti nacionalines konsultacijas ir dialogą, siekiant romams suteikti daugiau galių (visų pirma jaunimui ir moterims), taip pat
- d) užtikrinti, kad romams, įskaitant gyvenantiems atokiose kaimo vietovėse, galėtų būti veiksmingai taikoma viešojo politika ir universaliosios paslaugos (pavyzdžiui, neatidėliotinos ir vidutinės trukmės priemonės krizės metu, teisėkūros reforma, švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros, būsto, kitų socialinės ir ekonominės įtraukties sričių politikos planavimas, socialinės paslaugos, transportas, minimalių pajamų sistemos, teisės aktai dėl kovos su diskriminacija).

Galiausiai, kuriant ir įgyvendinant romų integracijos nacionalinius strateginius planus, valstybėms narėms patariama atsižvelgti į **bendruosius pagrindinius romų įtraukties principus**³³. 1 priede³⁴ pateikiamos papildomos **politikos planavimo ir įgyvendinimo gairės** kovojant su priešišku romams ir kartų skurdu³⁵, skatinant romų dalyvavimą ir įgalėjimą, atsižvelgiant į romų bendruomenės narių įvairovę ir derinant tikslinius ir bendruosius požiūrius. Jame taip pat pateikiamos gairės, kaip geriau **spręsti kylančias problemas**, pavyzdžiui, sumažinti neproporcingą krizės, kaip antai COVID-19 pandemijos, poveikį romams, užtikrinti skaitmeninę įtrauktį ir teisingumą aplinkos srityje. Be to, jame pateikiamos gairės, kaip populiarinti (didinti informuotumą apie) romų meną, istoriją ir kultūrą, socialines inovacijas ir politikos eksperimentus.

Komisija remia valstybių narių romų integracijos nacionalinių strateginių planų kūrimą ir įgyvendinimą. Ji ne tik užtikrins finansinę paramą ir koordinavimo priemones (pavyzdžiui, tarpusavio mokymosi ar pajėgumų stiprinimo srityje), bet ir teiks metodinę paramą³⁶ ir pagalbą pagal struktūrinių reformų rėmimo programą stebėsenos ir vertinimo sistemoms kurti³⁷. Valstybės narės taip pat gali gauti FRA, lygybės įstaigų ir kitų nacionalinių žmogaus teisių institucijų bei nacionalinių statistikos institutų paramą, kad užtikrintų ar pagerintų nuolatinio

³³ [Bendrieji pagrindiniai principai.](#)

³⁴ 1 priedas grindžiamas ES programos vertinimo patirtimi, [trijų ekspertų ataskaitų ir pilietinių pozicijų, kuriomis grindžiami svarstymai apie romų politiką po 2020 m., indėliu](#) ir Komisijos tarnybų patirtimi.

³⁵ Vykdomame Komisijos projekte, kuris turi būti užbaigtas iki 2020 m. pabaigos, nagrinėjamos pagrindinės skurdo ir atskirties plitimo iš kartos į kartą priežastys ir siūlomos kovos su skurdu priemonės. Kitu šiuo metu vykdomu Komisijos ir Pagrindinių teisių agentūros projektu siekiama analizuoti duomenis, susijusius su išvalgomis apie diskriminacijos ir pažeidžiamumo Europoje sąsajas subnacionaliniu lygmeniu; diskriminacijos svarba santykinė socialinės ir ekonominės atskirties rizikai ir tai, ar konkrečiomis teritorinėmis aplinkybėmis romai buvo labiau paveikti ir pažeidžiami per COVID-19 pandemiją. Išvados gali būti remiamasi imantis visapusiškų veiksmų, kuriais siekiama mažinti socialinius ir ekonominius sunkumus ir šalinti diskriminaciją.

³⁶ Visų pirma remiantis Komisijos Jungtinio tyrimų centro atrinktų tikslinių ar bendrųjų pavyzdinių intervencinių veiksmų atsitiktiniais poveikio vertinimais, taip pat Pagrindinių teisių agentūros duomenimis, kad būtų įvertintas numatytų priemonių tinkamumas.

³⁷ Pavyzdžiui, šiuo metu Rumunija gauna techninę paramą pagal struktūrinių reformų rėmimo programą, kad sukurtų romų įtraukties strategijos įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo sistemą.

duomenų rinkimo pajėgumus nacionaliniu lygmeniu³⁸. ES parama bus moduluojama atsižvelgiant į valstybių narių įsipareigojimų lygį.

III.2. Nacionalinių veiksmų ir pažangos įgyvendinant uždavinius ataskaitų teikimas ir stebėseną

Siekdama užtikrinti veiksmingesnį duomenų rinkimą, ataskaitų teikimą ir pažangos, padarytos įgyvendinant ES uždavinius, taip pat pirmiau pasiūlytus nacionalinius tikslus, stebėseną, Komisija pirmą kartą siūlo naudoti **rodiklių rinkinį** (žr. 2 priedą). Tai būtų labai naudinga valstybių narių tarpusavio mokymuisi. Šį rinkinį parengė FRA koordinuojama darbo grupė su romais susijusių rodiklių ir ataskaitų teikimo klausimais, dalyvaujant nacionaliniams romų informacijos centrams, nacionalinėms statistikos tarnyboms ir Komisijai. Juo remiantis taip pat bus galima teikti ataskaitas dėl pasiūlytoje Tarybos rekomendacijoje nustatytų priemonių.

Nacionalinių veiksmų ataskaitos bus teikiamos ir stebėseną bus vykdoma tiek ES, tiek nacionaliniu lygmenimis. **2022 m. Komisija apžvelgs romų integracijos nacionalinius strateginius planus**, įvertins valstybių narių priimtus įsipareigojimus ir pateiks gaires, kaip pagerinti padėtį.

Valstybių narių prašoma nuo 2023 m. kas dvejus metus teikti ataskaitas dėl romų integracijos nacionalinių strateginių planų įgyvendinimo, įskaitant lygybės, įtraukties ir dalyvavimo skatinimo priemones ir visapusišką rodiklių rinkinio panaudojimą. Teikiant ataskaitas daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama nacionaliniuose planuose nustatytų įsipareigojimų įgyvendinimui, įskaitant, kai tinkama, nacionalinių uždavinių įgyvendinimą. Šios ataskaitos turėtų būti viešinamos, kad būtų didinamas skaidrumas ir sudaromos sąlygos formuoti geresnę politiką. Strateginiai planai ir parengtos ataskaitos taip pat turėtų būti aptariamami nacionaliniuose parlamentuose.

Komisija prašo **FRA** kas ketverius metus nuo 2020 m. **rengti reguliarią romų apklausą**, kad būtų pateikti būtini pradiniai, laikotarpio vidurio ir laikotarpio pabaigos duomenys pokyčiams įvertinti.³⁹ FRA taip pat prašoma remti valstybių narių duomenų rinkimo ir ataskaitų teikimo pastangas, be kita ko, pasitelkiant darbo grupę su romais susijusių rodiklių ir ataskaitų teikimo klausimais, ir informuoti Komisiją apie nacionalinės pažangos stebėseną ir analizę.

Nacionalinės ataskaitos kartu su pilietinės visuomenės indėliu ir FRA duomenimis bus kas dvejus metus rengiamų Komisijos **periodinių stebėsenos ataskaitų** pagrindas. Komisija taip pat atliks ES romų integracijos strateginio plano laikotarpio vidurio ir *ex post* **vertinimą**.

IV. ES VEIKSMAI

Valstybės narės yra pagrindiniai subjektai, užtikrinantys su romais susijusius pokyčius vietoje. ES veiksmams ir parama bus papildytos nacionalinės pastangos skatinti pažangą siekiant ES tikslų ir uždavinių iki 2030 m.

IV.1. ES teisės aktų vykdymo užtikrinimas

Kovos su priešišku romams ir diskriminacija veiksmai grindžiami įtvirtinta ES teisine sistema, įskaitant Sutartyse nustatytus bendruosius nediskriminavimo ir lygybės principus, dar

³⁸ Kad būtų nustatytas tapatybės pasirinkimo principas asmens duomenų rinkiniuose, pavyzdžiui, surašymų, didelio masto tyrimų ir, kai tinkama, administraciniuose duomenyse.

³⁹ 2021 m. tyrimas bus išplėstas įtraukiant Serbiją ir Šiaurės Makedoniją.

kartą patvirtintus ES pagrindinių teisių chartiją⁴⁰, taip pat Rasinės lygybės direktyvą⁴¹ ir Tarybos pamatinį sprendimą dėl rasizmo ir ksenofobijos⁴². Kaip pabrėžiama 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų plane, visapusiškai apsaugos nuo diskriminacijos sistemai visų pirma reikalingas veiksmingas teisinės sistemos įgyvendinimas, siekiant užtikrinti, kad asmens teisės ir pareigos būtų iš tiesų gerbiamos. Šis darbas apima ne tik romus, tačiau jis bus tiesiogiai naudingas romų bendruomenėms.

Komisija ir toliau stebės ir užtikrins **Rasinės lygybės direktyvos** vykdymą: tirs sistemine diskriminaciją ir prireikus pradės pažeidimų nagrinėjimo procedūras, kad paskatintų nacionalinės teisės aktų ir politikos pokyčius. Pastaraisiais metais ypatingas dėmesys buvo skiriamas romų vaikų diskriminacijai švietimo srityje. Komisija teiks gaires, rengs mokymus ir skirs finansinę paramą duomenų apie lygybę rinkimui ir veiksmingam šios direktyvos įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui, be kita ko, atstovaujant aukų interesams. Kaip skelbiama ES kovos su rasizmu veiksmų plane, 2021 m. Komisija pateiks šios direktyvos taikymo ataskaitą⁴³ ir iki 2022 m. imsis tolesnių veiksmų, susijusių su galimais teisės aktais. Be to, Komisija ir toliau remis lygybės įstaigų, kurios aktyviai prisideda prie⁴⁴ romų padėties ir patirties gerinimo, veiklą. Komisija vykdys Komisijos rekomendacijos dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų⁴⁵ įgyvendinimo stebėseną. Lygybės įstaigų vaidmuo ir nepriklausomumas, taip pat galimas poreikis parengti naujus teisės aktus siekiant sustiprinti šių įstaigų vaidmenį, bus svarbi 2021 m. ataskaitos tema.

Komisija taip pat tęs darbą rasizmo ir ksenofobijos prevencijos ir kovos su tuo srityje: visų pirma padedama FRA stiprins neapykantos nusikaltimų registravimą ir ataskaitų teikimą, tobulins teisėsaugos institucijų mokymo strategijas ir didins paramą neapykantos nusikaltimų aukoms. FRA duomenimis⁴⁶, daug romų (30 proc. romų kilmės respondentų) patiria neapykantos motyvuotą priekabiavimą. Komisija pakartoja esanti įsipareigojusi užtikrinti visapusišką ir tinkamą **Tarybos pamatinio sprendimo dėl rasizmo ir ksenofobijos** perkėlimą į nacionalinę teisę bei jo įgyvendinimą ir prireikus pradėti pažeidimų nagrinėjimo procedūras⁴⁷. Siekiant kovoti su priešišku romams, į valstybių narių teisės aktus turi būti visapusiškai ir tinkamai perkelti būtinieji standartai, susiję su neapykantos kurstymo, taip pat su holokausto neigimo, toleravimo ar menkinimo kriminalizavimu. Kaip ir kiti etninės ar rasinės mažumoms priklausantys asmenys, romai kenčia nuo neapykantos kurstymo internete, o priešiškus romams yra vienas dažniausiai nurodomų neapykantos kurstymo motyvų. Komisija ir toliau bendradarbiaus su IT bendrovėmis, siekdama kovoti su neteisėtu neapykantos kurstymu internete, ir dės pastangas kitose socialinės žiniasklaidos platformose⁴⁸. Pamatinį sprendimą papildė Nusikaltimų aukų teisių direktyva⁴⁹, kuria, be kita ko, neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kurstymo aukoms siekiama užtikrinti teisingumą, apsaugą ir paramą. ES strategijoje

⁴⁰ Žr. visų pirma Europos Sąjungos sutarties ([ES sutarties](#)) 2 straipsnį, 3 straipsnio 3 dalį, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo ([SESV](#)) 8, 10, 19 straipsnius ir 67 straipsnio 3 dalį ir [Chartijos](#) 20 ir 21 straipsnius.

⁴¹ [2000/43/EB](#).

⁴² [2008/913/TVR](#).

⁴³ Ataskaitoje dėmesys bus skirtas ir [2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos Direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus \(OL L 303, 2000 12 2, p. 16\)](#), taikymui.

⁴⁴ *Equinet*, 2020 m. liepos 28 d.: [Roma and Traveller inclusion: towards a new EU framework learning from the work of equality bodies](#).

⁴⁵ [C\(2018\) 3850 final](#).

⁴⁶ FRA, 2017 m., *Antrasis Europos mažumų ir diskriminacijos tyrimas*.

⁴⁷ *EU anti-racism action plan 2020-2025*, [COM\(2020\) 565 final](#).

⁴⁸ Žr. veiklą, susijusią su [Kovos su neteisėtu neapykantos kurstymu internete elgesio kodeksu](#), [C\(2018\) 1177 final](#).

⁴⁹ 2012/29/ES.

dėl aukų teisių (2020–2025 m.) atsižvelgiama į konkrečius neapykantos nusikaltimų aukų, įskaitant romus, poreikius⁵⁰.

IV.2. Romų lygybės aspekto integravimas į ES politikos iniciatyvas ir ES lėšų sutelkimas romams⁵¹

Romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo aspekto integravimas į visas susijusias Komisijos iniciatyvas bus labai svarbus siekiant šiame strateginiame plane nustatytų tikslų. Kai rengiant įvairią politiką – nuo socialinės ir ekonominės įtraukties iki dirbtinio intelekto, nuo žaliojo kurso iki skaitmeninės įtraukties ir nuo kovos su neapykantos kurstymu iki migracijos politikos – integruojamas lygybės aspektas, taip pat reikia užtikrinti, kad ES ir nacionalinė politika **atitiktų visų romų interesus**. Vykdydama veiklą, kuria siekiama skatinti lygybę visiems ir visapusišką lygybę, Komisijos vidaus darbo grupė lygybės klausimais sieks užtikrinti, kad kova su diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės (įskaitant sąsajas su kitomis diskriminacijos priežastimis) būtų integruota į visą **ES politiką, teisės aktus ir finansavimo programas**. Įgyvendinant 2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planą visada bus atsižvelgiama į romų aspektą. Su integravimu susijusios gairės ir mokymas padės visiems, dalyvaujantiems integruojant lygybės aspektą į visus ES intervencinių veiksmų etapus, o per visą Komisijos politikos ciklą bus skatinamos aktyvesnės konsultacijos su romams atstovaujančiomis organizacijomis.

Komisijos **darbo grupė romų klausimais**⁵² ir toliau įvairiais lygmenimis įtrauks įvairias Komisijos tarnybas į pagrindines prioritetines veiklos sritis, pavyzdžiui, veiksmingą ES lėšų panaudojimą romų lygybei ir įtraukčiai skatinti.

Pagal naująją Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę, kuri yra priemonės „**Next Generation EU**“ dalis, bus remiamos investicijos ir reformos, būtinos ilgalaikiam atsigavimui užtikrinti, taip pat skatinamas ekonominis bei socialinis atsparumas ir sanglauda. Kad gautų paramą, valstybės narės turės parengti atgaivinimo ir atsparumo planus, kuriuose būtų atsižvelgiama į ekonominę ir socialinę krizės poveikį, perėjimą prie skaitmeninių technologijų ir žaliųjų technologijų ir atitinkamus prioritetus, nustatytus konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose pagal Europos semestrą. Teikiant paramą bus skatinama marginalizuotų grupių, įskaitant romus ir kitoms rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančius asmenis, įtrauktis. Komisijos pasiūlymais dėl **daugiametės finansinės programos** skatinama romų įtrauktis ir kova su diskriminacija, visų pirma pasitelkiant „Europos socialinį fondą +“ (ESF+), Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai (EŽŪFKP). 2019 m. Komisija pabrėžė romų įtraukties svarbą keliuose konkrečių šalių ataskaitose pagal **Europos semestrą**⁵³; tai turėtų atsispindėti ir būti sprendžiama 2021–2027 m. programose.

Komisijos pasiūlymuose dėl **Bendrųjų nuostatų, ESF+, ERPF ir EŽŪFKP reglamentų**⁵⁴ numatyta:

- ✓ suteikti finansinę paramą romų integracijos nacionalinių strateginių planų ir priemonių, įskaitant žmogiškuosius gebėjimus, infrastruktūrą ir pajėgumų stiprinimo veiklą, įgyvendinimui;

⁵⁰ [COM\(2020\) 258 final](#).

⁵¹ Daugiau informacijos apie susijusias bendrąsias ES politikos iniciatyvas ir ES lėšų panaudojimą žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 priede.

⁵² Sukurta 2010 m. ir sudaryta iš JUST, EMPL, EAC, SANTE, NEAR, HOME, REGIO ir AGRI generalinių direktoratų atstovų.

⁵³ Žr. BG, CZ, ES, HU, RO, SK [šalių ataskaitas](#) ir ypač jų D priedą.

⁵⁴ [COM\(2018\) 375 final](#), [COM\(2018\) 382 final](#), [COM\(2018\) 392 final](#).

- ✓ visais programų rengimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo etapais skatinti lygias galimybes visiems, nediskriminuojant dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos;
- ✓ reikalauti, kad būtų įvykdytos teminės (romų integracijos nacionalinio strateginio politikos plano, socialinės įtraukties ir skurdo mažinimo nacionalinio strateginės politikos plano) ir horizontaliosios (Pagrindinių teisių chartijos) reikiamos sąlygos 2021–2027 m. laikotarpiu;
- ✓ reikalauti, kad bent 25 proc. ESF+ išteklių būtų panaudota socialinei įtraukčiai skatinti, užtikrinant, kad minimali suma būtų skirta tiems, kuriems jos labiausiai reikia, taip pat
- ✓ pabrėžti „partnerystės principą“, t. y. visų susijusių suinteresuotųjų subjektų, įskaitant socialinės įtraukties, nediskriminavimo ir pagrindinių teisių organizacijas, pilietinės visuomenės organizacijas, dalyvavimą rengiant ir įgyvendinant programas ir partnerystės susitarimus, taip pat stebėsenos komitetų veikloje.

Valstybės narės atlieka svarbų vaidmenį formuojant viešąją politiką ir maksimaliai panaudojant finansavimo programas romams remti, nes didžiąją dalį ES biudžeto valstybės narės vykdo pagal pasidalijamojo valdymo principą. Todėl Komisija ragina valstybes nares pagal 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą (DFP) ir priemonę „Next Generation EU“ lėšas skirti romų problemoms spręsti ir jų poreikiams tenkinti, kad būtų įgyvendinti jų nacionaliniuose romų integracijos strateginiuose planuose prisiimti įsipareigojimai. Komisija sieks užtikrinti, kad būsimuose partnerystės susitarimuose būtų tinkamai sprendžiamos konkrečioms šalims būdingos Europos semestre nustatytos problemos ir kad lygybės ir įtraukties skatinimo priemonės būtų įgyvendinamos pagal veiksmų programas. Komisija atidžiai stebės, kad tokiose valstybėse narėse būtų taikoma ir 2021–2027 m. programavimo dokumentuose atspindėta dvejopa strategija, pagal kurią, viena vertus, paslaugos būtų įtraukios ir, kita vertus, būtų teikiamos tikslinės programos, skirtos marginalizuotoms romų bendruomenėms. Komisijos siūlomomis reikiamomis sąlygomis, kurios taikomos konkrečioms ES fondams 2021–2027 m., siekiama užtikrinti pagarbą pagrindinėms teisėms, taip pat romų lygybei, įtraukčiai ir dalyvavimui.

Siekdama padidinti su romais susijusių intervencinių veiksmų veiksmingumą ir efektyvumą, Komisija remia tarpvalstybinį mokymąsi politikos ir finansavimo srityse, pavyzdžiui, valdymo institucijų tinklą „EURoma“⁵⁵ ir nacionalinius romų informacijos centrus.

Programos „InvestEU“⁵⁶ socialinių investicijų ir įgūdžių liniją taip pat gali padėti didinti marginalizuotų grupių, įskaitant romus, socialinę ir ekonominę įtrauktį. Tai galima pasiekti taikant naujoviškus finansavimo metodus, pavyzdžiui, socialinio poveikio obligacijas ir į rezultatus orientuotus projektus, be kita ko, derinant lėšas su ES dotacijomis ir (arba) sektorių programų finansinėmis priemonėmis arba derinant įvairius ES finansavimo šaltinius. Komisija įgyvendins tikslingas bandomąsias iniciatyvas, siekdama išbandyti ir pademonstruoti darbo metodus, susijusius su konkrečiais įtraukties aspektais (būstu, užimtumu, socialine apsauga), taikydama novatoriškus finansavimo metodus, kurių būtų galima imtis (išplėsti) arba kuriuos būtų galima kartoti įgyvendinant platesnio masto programas nacionaliniu arba ES lygmeniu. Naudodamasi techninės paramos priemone, valstybės narės galės prašyti techninės paramos romų lygybės aspektui integruoti į politikos formavimo ir reformų procesus.

IV.3. ES veiksmas ir parama romų dalyvavimui, įtraukčiai ir įvairovei skatinti

2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų plane Komisija įsipareigojo rodyti pavyzdį kaip institucija ir imtis veiksmų, kad **gerokai pagerintų Komisijos darbuotojų atstovavimą taikydama įdarbinimo ir atrankos priemones**. Įgyvendindama šias priemones Komisija

⁵⁵ 2007 m. Ispanijos ESF valdymo institucijos sukurtas [tinklas](#).

⁵⁶ Programa „InvestEU“ (2021–2027 m.), taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinio dokumento 3 priedą.

užtikrins, kad jos būtų taikomos romams. Komisija ragina kitas ES institucijas imtis veiksmų siekiant skatinti įvairovę ir įtraukti atitinkamose savo darbo vietose.

Komisija reguliariai rengs susitikimus su valstybių narių atstovais⁵⁷, **ES lygmens pilietinės visuomenės ir tarptautinėmis organizacijomis**, suteikdama daugiau įgaliojimų dėl tarpusavio mokymosi. Ji taip pat užtikrins reguliarius suinteresuotųjų subjektų mainus. 2021–2027 m. Komisija ir toliau rengs susitikimus su pilietinės visuomenės organizacijomis **sanglaudos politikos** klausimais (struktūrinis dialogas). Ji surengs uždarus dialogo palaikymo susitikimus su romų pilietinės visuomenės organizacijomis dėl sanglaudos politikos pokyčių.

Kaip siūlo Europos Parlamentas⁵⁸, Komisija pradės naują romų pilietinės visuomenės gebėjimų stiprinimo ciklą, kad galėtų vykdyti **suderintą nepriklausomą pilietinę stebėseną ir teikti ataskaitas**, remdamasi patirtimi, įgyta įgyvendinant projektą „[Roma Civil Monitor](#)“ (2017–2020 m.). Suderintas nepriklausomos pilietinės stebėsenos ataskaitas planuojama teikti kas dvejus metus nuo 2022 m.

Komisija sieks kuo labiau padidinti **Europos romų platformos**⁵⁹ įtaką, : suburs nacionalines vyriausybes, ES, tarptautines organizacijas ir romų pilietinės visuomenės atstovus ir sieks skatinti bendradarbiavimą ir keitimąsi patirtimi. Ji rengs temines, šalių ir regionų nacionalinių strateginių planų apžvalgas, remdamasi romų pilietinės visuomenės stebėsenos projekto išvadomis ir nacionalinėmis stebėsenos ataskaitomis.

Teikdama finansavimą nacionalinėms romų platformoms, Komisija skatins šių platformų reformą⁶⁰, visų pirma siekdama užtikrinti, kad jos geriau atstovautų romų tautybės piliečiams. Į jas turėtų būti įtraukti nauji suinteresuotieji subjektai (pavyzdžiui, vaiko teisių organizacijos, privatusis sektorius), kad būtų sudarytos sąlygos naujam mokymuisi, išnaudojamas socialinių inovacijų potencialas, keičiama galvosena ir užtikrinti ilgalaikiai socialiniai pokyčiai. Siekiant skatinti **aktyvų romų, ypač moterų ir jaunimo, dalyvavimą**, turėtų būti renkamas platformos atstovas, kuris užtikrintų tarpvalstybinę nacionalinių ir Europos romų platformų tinklaveiką, o romų jaunimui turėtų būti siūlomos specialios stažuotės ar jaunesniųjų specialistų pareigos nacionalinėse struktūrose, susijusiose su nacionalinių romų platformų įgyvendinimu. Siekiant skatinti tarpusavio mokymąsi ir politikos perdavimą, turėtų būti naudojamosi sąveika su kitomis ES, nacionalinėmis ar tarptautinėmis iniciatyvomis, visų pirma pilietinės stebėsenos projektu.

⁵⁷ Atsižvelgiant į nacionalinių romų informacijos centrų tinklo aplinkybes.

⁵⁸ [Preparatory action 2020 — Roma Civil Monitor — Strengthening capacity and involvement of Roma and pro-Roma civil society in policy monitoring and review.](#)

⁵⁹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-and-eu/european-platform-roma-inclusion_en.

⁶⁰ Nacionalinės romų platformos – tai nacionalinių romų informacijos centrų inicijuoti ir valdomi dalyvavimo ir konsultavimosi procesai, kuriais skatinamas dialogas, tarpusavio mokymasis, bendradarbiavimas ir dalyvavimas kuriant, įgyvendinant ir stebint nacionalinius strateginius planus, o Komisija reguliariai skelbia kvietimus teikti prašymus dėl finansavimo paramos. Nacionalinės romų platformos procesai turėtų padėti kurti, įgyvendinti, stebėti ir peržiūrėti politiką. Pagrindinė platformų misija yra trejopa: plėsti politikos diskusijas dėl romų integracijos nacionalinių strateginių planų įgyvendinimo, stiprinti vidaus atskaitomybės struktūras, taip pat stiprinti vietas ir nacionalinio lygmens ryšius.

IV.4. ES veiksmas ir parama siekiant skatinti lygybę ir kovoti su priešišku romams

Siekdama skatinti romų lygybę kovojant su priešišku romams, Komisija remia veiklą, kuria **skatinami teigiami naratyvai** ir populiarinami romų tautybės sektiniai pavyzdžiai, **kovojama su neigiamais stereotipais**, didinamas **informuotumas apie romų istoriją ir kultūrą**, propaguojama **tiesa ir susitaikymas** pagal **piliečių, lygybės, teisių ir vertybių** programą.

Komisija kartu su UNESCO vykdydys bendrą kampaniją, skirtą kovai su **dezinformacija, neapykantos kurstymu ir šamokslo teorijomis**, be kita ko, susijusiomis su romais. Ji ir toliau remia privatųjį sektorių per ES įvairovės chartijų platformą ir ieškos būdų, kaip užmegzti ryšius su žiniasklaida, kad būtų kuriami teigiami naratyvai ir skatinama lygybė bei įvairovė visose srityse. Remdamasi turima patirtimi⁶¹, Komisija parengs rasinių ir etninių stereotipų (be kita ko, nukreiptų prieš romus) temai skirtų seminarų, kuriuose dalyvaus žurnalistai, pilietinės visuomenės organizacijų ir rasinėms ar etninėms mažumoms priklausančių asmenų atstovai.

Vykdamas Komisijos **komunikacijos veiklą** bus informuojama apie lygybės ir įvairovės naudą⁶². Komisija surengs keletą informuotumo didinimo renginių, kuriuose daugiausia dėmesio bus skiriama valstybėms narėms, kuriose gyvena didelės romų bendruomenės, siekiant kovoti su stereotipais, skatinti kultūros įvairovę, įgalinti romų vaikus, jaunimą ir moteris ir į juos atkreipti dėmesį, kaip į sektinus pavyzdžius bendruomenėse, kurioms būdinga įvairovė, taip pat burti bendruomenes.

Informuotumas apie romų tautybės moterų daugialypės diskriminacijos pasekmes bus derinamas su ES masto komunikacijos kampanija dėl **kovos su lyčių stereotipais**, kuri, kaip lyčių lygybės strategijos dalis, susijusi su visais gyvenimo sritimis apimančiu tarpsektoriniu požiūriu.

Komisija:

- užtikrins galiojančių ES teisės aktų, kuriais romai apsaugomi nuo diskriminacijos ir rasizmo, vykdymą ir prireikus panaikins trūkumus;
- integruos romų lygybės aspektą į ES politikos iniciatyvas ir sutelks ES lėšas romų lygybei, įtraukčiai ir dalyvavimui užtikrinti;
- imsis veiksmų Komisijos darbuotojų įvairovei didinti;
- pradės naują romų pilietinės visuomenės pajėgumų stiprinimo ciklą ir stiprins Europos ir nacionalines romų platformas;
- skatins pozityvius naratyvus ir populiarins romų tautybės sektinus pavyzdžius, kovos su neigiamais stereotipais, didins informuotumą apie romų istoriją ir kultūrą, propaguos tiesą ir susitaikymą.

V. ROMŲ LYGYBĖS, ĮTRAUKTIES IR DALYVAVIMO SKATINIMAS UŽ ES RIBŲ

ES ir valstybės narės turėtų skatinti romų lygybę, įtrauktį ir dalyvavimą savo **išorės veiksmams**, visų pirma įgyvendindamos plėtros, kaimynystės, vystymosi ir humanitarinę politiką.

Vakarų Balkanų regionas yra vienas iš ES geostrateginių prioritetų. 2020 m. vasario mėn. Komisijos komunikate⁶³ raginama suderinti ES politiką, įskaitant paramą nepalankiausioje padėtyje esantiems asmenims. Vakarų Balkanų šalių partneriai savo noru jau suderino politiką su ES romų integracijos nacionalinių strategijų planu iki 2020 m. Ir jie padarė didelę pažangą.

⁶¹ Žr. [Media seminars - Stopping discrimination against Roma](#).

⁶² Pavyzdžiui, romų tautybės moterų požiūriu: [Equal opportunities – let's make it a reality for all](#).

⁶³ „Stojimo proceso stiprinimas. Įtikima ES perspektyva Vakarų Balkanų šalims“, [COM\(2020\) 57 final](#).

2020 m. gegužės mėn. Zagrebe vykusiame ES ir Vakarų Balkanų šalių aukščiausiojo lygio susitikime ES vadovai dar kartą patvirtino savo paramą Vakarų Balkanų šalių europinei perspektyvai ir pasiryžimą labiau remti jų politinius, ekonominius ir socialinius pokyčius⁶⁴. Jie palankiai įvertino tvirtą Vakarų Balkanų šalių partnerių įsipareigojimą užtikrinti demokratijos ir teisinės valstybės viršenybę, įskaitant žmogaus teises, lyčių lygybę ir mažumų teises⁶⁵.

Romų bendruomenės Vakarų Balkanų šalyse yra nemažos, todėl tai primena padėtį ES valstybėse narėse, kuriose romų gyvena daug. Būtina vienodai spręsti romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo ES ir **Vakarų Balkanų šalyse** klausimus, įskaitant tų pačių tikslų taikymą laikotarpiui iki 2030 m. 2019 m. liepos mėn. Vakarų Balkanų šalių ministrai pirmininkai priėmė **deklaraciją dėl romų integracijos ES plėtros procese**, įsipareigodami iki stojimo iš esmės pagerinti romų padėtį švietimo, užimtumo, sveikatos priežiūros, būsto, piliečių registravimo ir nediskriminavimo srityse⁶⁶. ES toliau remis šios deklaracijos įgyvendinimą ir darbą duomenų rinkimo, biudžeto sudarymo atsižvelgiant į romų poreikius ir romų būsto žemėlapių sudarymo srityse. Laipsniškas suderinimas su ES tikslais ir metodika bus visų šalių, siekiančių įstoti į ES, europinės perspektyvos dalis.

Vakarų Balkanų šalių partneriai, panašiai kaip ir per ES valstybių narių semestro procesą, pateikia metines ekonominių reformų programas (ERP), įskaitant reformas, kuriomis siekiama didinti konkurencingumą ir gerinti sąlygas integraciniam augimui ir darbo vietų kūrimui. Pagal ERP teikiamos ataskaitos dėl socialinės įtraukties, skurdo mažinimo ir lygių galimybių, įskaitant romus. Priėmus **2021–2027 m. pasirengimo narystei paramos priemonę**, bus toliau remiamos reformos ir užtikrinamas derinimas su ES reikalavimais regionų ir nacionaliniu lygmenimis. Vakarų Balkanams skirtame ekonomikos ir investicijų plane nustatytos prioritetinės investicijų sritys siekiant skatinti konvergenciją, ekonomikos augimą ir konkurencingumą regione, visų pirma remiant marginalizuotas grupes ir mažumas, įskaitant romų bendruomenes⁶⁷. Romų įtraukčiai skatinti taip pat bus sutelktos papildomos atitinkamos ES lėšos, susijusios su atsigavimo po COVID-19 arba kitomis išorės santykių rėmimo priemonėmis, pavyzdžiui, Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemone (KVTBP)⁶⁸.

ES toliau skatins nediskriminavimą ir lygybę visame pasaulyje, remdamasi ES strateginiu planu⁶⁹, **ES veiksmų planais žmogaus teisių ir demokratijos srityje (2020–2024 m.)**⁷⁰ ir ES lyčių lygybės veiksmų planais⁷¹ ir įtrauks romų klausimus įgyvendinant 2019 m. ES **gaires dėl nediskriminavimo išorės veiksmuose**⁷². ES veiksmais bus papildytos nacionalinės iniciatyvos ir remiama pilietinė visuomenė. Romų lygybė ir įtrauktis bus nuolatinis darbotvarkės klausimas žmogaus teisių ir kitų sričių politiniame dialoge su ES nepriklausančiomis šalimis, kuriose gyvena daug romų. ES ir toliau aktyviai dalyvaus romų lygybės užtikrinimo veikloje

⁶⁴ 2020 m. gegužės 5–6 d. ES ir Vakarų Balkanų šalių aukščiausiojo lygio susitikimas, Tarybos išvados ir [COM\(2020\) 315 final](#).

⁶⁵ [Zagrebo deklaracija](#).

⁶⁶ Padidinti romų užimtumą (nuo 16,5 iki 25 proc.), padidinti privalomąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičių (nuo 51 iki 90 proc.), suteikti sveikatos draudimą (ne mažiau kaip 95 proc.), suteikti teisėtą būstą, užkirsti kelią diskriminacijai, užtikrinti visapusišką piliečių registravimą. [Poznanės deklaracija](#).

⁶⁷ 2020 m. spalio 6 d. priimtas COM(2020) 641 final.

⁶⁸ Komisijos komunikatas *Parama Vakarų Balkanų šalims kovoti su COVID-19 ir atsigauti po pandemijos* ([COM\(2020\) 315 final](#)).

⁶⁹ 11855/12, II priedas, ES Taryba, 2012 m. birželio 25 d.

⁷⁰ 2012–2014 m. ir 2015–2019 m. ES veiksmų planai žmogaus teisių ir demokratijos srityje; 2020 m. kovo 25 d. Kolegijoje priimtas [Bendras komunikatas ir ES veiksmų planas žmogaus teisių ir demokratijos srityje \(2020–2024 m.\)](#), kurį Taryba numato priimti paskutinį 2020 m. ketvirtį.

⁷¹ *Gender Equality and Women's Empowerment: Transforming the Lives of Girls and Women through EU External Relations 2016–2020* [SWD \(2015\) 182](#) ir numatomas jį pakeisiantis dokumentas.

⁷² [ES žmogaus teisių gairės dėl nediskriminavimo išorės veiksmuose](#).

regioniniuose ir daugiašaliuose forumuose, visų pirma Europos Taryboje, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijoje ir Jungtinėse Tautose.

VI. IŠVADOS

Ilgus šimtmečius romai prisidėjo prie Europos kultūros puoselėjimo, įvairovės, ekonomikos ir bendros istorijos. ES privalo apsaugoti savo romų mažumą nuo diskriminacijos, priešiško ir socialinės atskirties. Norint užtikrinti romų lygybę, įtrauktį ir dalyvavimą, reikia, kad visos ES institucijos, nacionalinės vyriausybės ir ES agentūros, lygybės įstaigos ir kitos žmogaus teisių institucijos, bendradarbiaudamos su pilietine visuomene ir tarptautinėmis organizacijomis, susiburtų ir imtųsi veiksmų; reikalingas ir visapusiškas pačių romų dalyvavimas. Komisija ragina Europos Parlamentą remti šį strateginį planą, o Tarybą – siekti skubiai priimti siūlomą **rekomendaciją dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo**, užtikrinant, kad valstybės narės ir Komisija dirbtų išvien. Dirbdami kartu, iki 2030 m. galime padaryti tikrą pažangą, kad sukurtume Europą, kurioje įvairūs romų tautybės asmenys ir bendruomenės turėtų lygias galimybes visose gyvenimo srityse, galėtų naudotis socialine bei ekonomine įtrauktimi ir vienodomis sąlygomis dalyvauti visuomeniniame gyvenime.